

PSIHOLOGIA BANILOR ÎNTRE COMPORTAMENT ȘI PERSONALITATE

THE PSYCHOLOGY OF MONEY BETWEEN BEHAVIOR AND PERSONALITY

DOROGOI Olivia, studentă, Specialitatea: CON

Academia de Studii Economice din Moldova,

Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

e-mail autor: olivia.dorogoi.02@mail.ru

Abstract: *The psychology of money is a current and at the same time extremely important topic in the analysis of how people's attitudes towards money influence their personality traits. It also reveals the idea that a healthy economic behavior is learned and developed from childhood. For each person, money evokes different thoughts and emotions. For this very reason, understanding the psychology of money will help us be aware of those thoughts, emotions and behaviors. This study summarizes the latest research results and conclusions of different professionals in the field of economic psychology. The research was carried out by means of a questionnaire encompassing 15 questions. Our analysis is based on the students' answers to these questions.*

Keywords: *psychology, money, economic behavior, economic personality, relationship*

JEL CLASSIFICATION: D1, G4

INTRODUCERE.

„Banii nu schimbă oamenii, le dă doar masca jos de pe chip.” (Henry Ford)

Este unanim acceptat astăzi faptul că între oameni și bani există o relație simbiotică. Deseori nici nu ne imaginăm cât de influențați suntem de către bani. Aceștia impactează fiecare domeniu din viața noastră, inclusiv deciziile și comportamentul, manipulează, organizează, motivează, precum și limitează în anumite activități.

Banii reprezintă un atribut de necesitate absolută în asigurarea funcționării economiei mondiale contemporane. Actualmente, banii au părăsit sfera valorilor materiale, influențând asupra comportamentului și personalității umane, ierarhizarea valorilor personale, alcătuind baza pe care se construiește sistemul de relații sociale, conectând oamenii și oferind oportunitatea interacțiunii lor zilnice.

Din perspectiva psihologiei economice, **banii** reprezintă drept un fenomen care acționează ca un factor în determinarea proceselor interpersonale ale schimbului [1]. Deinea Olga, psiholog în domeniul economic, a menționat că „*Atitudinea față de bani este factorul determinant al creșterii economice a unei națiuni, deoarece este o componentă importantă a conștiinței economice a oamenilor.*” [2, p. 237].

Banii pot fi atât o sursă de bucurie cât și o sursă de anxietate. Tocmai din acest motiv, este foarte important modul în care ne raportăm la aceștia. Modul în care ne creăm relația cu banii, determină multe aspecte ale vieții noastre. Prin urmare, modelul ideal ar fi – formarea unei relații sănătoase cu banii.

Actualitatea temei derivă din complexitatea provocărilor cu care se confruntă oamenii în relația cu banii, precum și necesitatea înțelegerii sistemului de funcționare a banilor în vederea dezvoltării unei relații sănătoase cu ei.

Scopul cercetării constă în analiza conceptului de „psihologia banilor”, precum și rolul acesteia în formarea comportamentului și constituirea personalității.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Studiile arată că atitudinea față de valorile materiale se conturează încă din copilărie. Astfel, prin efectuarea unor cercetări asupra comportamentului copilului, putem prognoza atitudinea acestuia în viitor față de bani. Spre exemplu, un copil încăpățânat în copilărie v-a avea tendința să economisească minuțios banii în viitor, pe când un copil cuminte, va ajunge a fi darnic în ceea ce privește banii. Pe de altă parte, oamenii cu o personalitate matură conferă o valoare mai mică banilor și nivelului ridicat de satisfacție monetară. Ei dezvoltă o atitudine mai rațională și mai conștientă față de bani, care este percepută ca un mijloc și nu ca un scop.

Psihologul francez, Samuel Lepastier, în lucrarea sa „*Le fétichisme de la monnaie*”, prin intermediul metodei observației, a urmărit atitudinea mai multor persoane față de bani și le-a realizat portretele psihologice. În cele din urmă, Lepastier a observat o legătură directă între politica financiară a omului și trăsăturile de caracter [3].

Modul în care sunt gestionați banii (*îi netezim cu grijă sau le mototolim într-o minge, le ținem în portofel sau în buzunar*) pot spune multe lucruri despre proprietarul lor. Prin urmare, psihanalistii Andrei Rossokhin și Samuel Lepastier prin intermediul lucrării „*Banii: gesturile ne dau de gol*”, au descris complexitatea legăturilor noastre cu banii [4].

Astfel, persoanele ce preferă să poarte sume mari de bani în portofel, sunt de obicei asociați cu libertatea și independența. Pentru majoritatea bărbaților, aceasta reprezintă drept un simbol al puterii masculine. Prezența unei sume mari de bani, ameliorează anxietatea celor cărora le este frică de situațiile incomode care pot apărea din cauza insuficienței de bani.

Persoanele care pun banii în buzunarul jachetei, sunt de regulă persoanele care au frica de a pierde bani. Păstrarea banilor în buzunarul interior al jachetei, rezultă din dorința de ținere a bancnotelor „mai aproape de inimă” în scopul monitorizării acestora. Pe de altă parte, păstrarea banilor în buzunarul din față, vorbește despre o persoană sensibilă, lipsită de încrederea în sine, care simte mereu nevoia de protecție, și în acest mod, bancnotele par să acopere o persoană, să servească drept scut, o barieră între el și lume. Totodată, cei care pun banii în buzunarele laterale ale pantalonilor, simt uneori nevoia să-i atingă. Cei care păstrează banii în buzunarul din spatele pantalonilor, sunt persoane generoase, considerând problemele financiare drept un subiect secundar.

În opinia psihanalistilor, persoanele ce păstrează banii în portofel și se comportă foarte vigilent cu ei, preferă să economisească. Aceștia sunt mereu la curent cu cantitatea de bani pe care o dețin, duc o evidență riguroasă a banilor, precum și îi aranjează frumos în portofel. De asemenea, în opinia autorilor, portofelul exprimă statutul social a unei persoane, tocmai din acest motiv, aceștia îi acordă o deosebită atenție.

Unii dintre noi obișnuit să păstrăm în portofel una sau mai multe bancnote în valută străină. „Pentru mulți, ea este cea care simbolizează o viață stabilă”, spune psihanalistul Andrei Rossokhin. Dolari sau euro, plasați într-un compartiment special al portofelului, sau amestecați cu valuta națională, vorbesc despre dorința de a aparține unei lumi în care totul este calm și de încredere.

Obiceiul oamenilor de a purta în portofel toți banii pe care îi au, îi definesc ca fiind nesiguri în propriile forțe. În acest caz, banii le crează iluzia importanței și puterii.

O situație mai delicată, o posedă persoanele care mototolesc în mod constant bancnotele. În realitate, aceștia nu sunt cei care nu apreciază banii sau se comportă neglijent cu ei, ci sunt persoanele supărate și iritate că banii sunt prea puțini, deoarece banii mototoliți, crește vizual volumul lor și respectiv par a fi mai mulți. Pe de altă parte, cu certitudine, aceste persoane nu vor proceda în același fel și cu bancnotele mari de 500 sau 1 000 de lei.

Există și persoane care iubesc bancnotele noi și netezesc bancnotele boțite. Despre aceste persoane se spune că sunt visători. Pentru ei, banii reprezintă cheia către un viitor mai frumos.

Atitudinea față de bani reprezintă răspunsul comportamental al oamenilor exprimată prin nevoia monetară, motivația în vederea obținerii și utilizării acestora. Psihologia banilor evidențiază două mari patologii financiare: avariția (*cei care mor de foame cu banii în casă*) și persoanele care obișnuiesc să cheltuiască până la ultimul ban. Aceste persoane, de regulă, privesc banii ca un obstacol ce trebuie depășit.

Autorii Herb Goldberg și Robert T. Lewis în una din lucrările sale au identificat cauzele principale care duc la apariția patologiei financiare – *avaritia* și anume : insuficiența disciplinei financiare și a experienței în utilizarea corectă a banilor, care se învață încă din familie. Totodată, ei au determinat factorii ce conduc la apariția problemelor financiare, și anume [5]:

- Mânia – care poate duce la decizii pripite, incorecte, necontrolabile;
- Compasiunea – imposibilitatea gestionării emoțiilor, o grijă excesivă care poate duce la decizii financiare incorecte;
- Mulțumirea – când omul se mulțumește cu ceea ce are și nu dorește mai mult;
- Frica – care împiedică luarea deciziilor raționale;
- Invidia – este o pierdere de energie și o piedică în progresul personal și profesional;
- Avaritia – persoanele zgârcite sau cele care economisesc fără un scop anumit;
- Relațiile sentimentale – tradițiile, devotamentul față de religie, conservatismul față de bunuri poate duce la imposibilitatea dezvoltării personale și respectiv la bunăstarea financiară.

Pentru a înțelege mai bine care este atitudinea oamenilor de diferite categorii de vârste și activitate economică asupra banilor, precum și puterea acestora în determinarea comportamentului și a personalității, ne-am propus să efectuăm o cercetare sociologică cu tema „**Psihologia banilor între comportament și personalitate**”. În vederea realizării cercetării sociologice, am elaborat un chestionar online, alcătuit din 15 întrebări și distribuit prin intermediul rețelelor de socializare de mare anvergură, precum Facebook și Instagram. La chestionar au participat 67 de respondenți, dintre care, 31 persoane cuprinse între vârsta de 15-20 ani, 26 persoane cuprinse între vârsta de 21-25 ani și 10 persoane cu o vârstă de peste 40 ani. Chestionarea a fost confidențială, fiind exclusă posibilitatea indentificării persoanei chestionate.

În continuare, vom examina cele mai semnificative întrebări din chestionarul elaborat.

Astfel, la **întrebarea 2 – Care este atitudinea dumneavoastră față de bani ?** – 64,3% dintre participanți au recunoscut că au o atitudine neutră față de bani, ceea ce denotă faptul că aceștia privesc la bani drept ca la o sursă indispensabilă în vederea satisfacerii nevoilor zilnice. Ei nu plasează banii pe primul loc, definind alte lucruri mult mai importante.

La **itemul 3 – Sunteți dependent/ă financiar ?** – 78,5% dintre participanți au oferit un răspuns afirmativ. Independența financiară reprezintă calea spre care trebuie să țintim cu toții. Acest lucru îl confirmă și investitorul Mihai Purcărea în unul din interviurile sale: „ Independența financiară înseamnă să avem în orice moment suficienți bani cât să putem trece peste o criză – rămânem fără job, avem o problemă medicală etc. –, dar și să avem libertatea de a lua deciziile pe care vrem să le luăm legate de viața noastră, fără a fi constrânși de situația financiară.” [6].

La **întrebarea 4 – Pentru ce cheltuiți cei mai mulți bani ?** – 57,1% din respondenți cheltuie cei mai mulți bani pentru produsele alimentare, ceea ce ne demonstrează că printre prioritățile oamenilor este consumul alimentar de calitate înaltă. În general, conform Biroului Național de Statistică, mai bine de 70% din populația Republicii Moldova, cheltuie cei mulți bani pe locuință, produse alimentare și transport, și doar 25% pe divertisment, cumpărături și frumusețe [7].

Cu referire la **itemul 7** am propus participanților o întrebare provocatoare – **În cazul în care primiți 50 00 euro pe neașteptate, primul impuls al dumneavoastră ar fi ...** – 57,1% dintre participanți urmează să-i investească în scopul obținerii celui mai mare profit posibil. Acest fapt demonstrează curaj, raționament, încredere în sine și stabilitate emoțională.

Pe de altă parte, la **itemul 8 – În ziua de salariu, cel mai probabil ...** – 71,4% dintre respondenți țin să depună o mare parte din salariul primit în fondul de economii. Economisirea banilor este cel mai înțelept și simplu lucru pe care îl putem face pentru a ne asigura un viitor financiar liniștit și pentru a ne bucura de lucrurile pe care ni le dorim cu adevărat. Pentru a economisi bani este nevoie de disciplină și de motive importante.

La **întrebarea 11 – Care este atitudinea dumneavoastră față de a lua bani cu împrumut ?** – 50% din participanți încearcă să nu împrumute nicio dată bani de la alții, unde 21,4% dintre ei

împrumută bani doar pentru necesitățile absolute. „Nu te împrumuta și nu împrumuta” sunt celebrele cuvinte ale lui Polonius din Hamlet, piesa de teatru a lui Shakespeare, prin care acesta ne oferă o atitudine – nu da bani prietenilor tăi. Polonius este de părerea că banii împrumutați unui membru al familiei sau unui prieten nu duc doar la pierderea banilor, ci și la pierderea relațiilor, la apariția unor probleme complet neașteptate.

Mulți autori sunt de părerea că pentru a testa un om, este nevoie să-i dăm bani cu împrumut. În acest caz, banii reprezintă adevărata măsură a caracterului unui om.

La **întrebarea** cu numărul 15 – **Credeți că banii pot schimba un om?** – am rămas plăcut surprinsă de faptul că majoritatea participanților, mai exact 78,6% sunt de părerea că banii nu pot schimba un om. Oamenii care au o anumită educație, își dau seama că, banii nu te fac mai deștept, mai frumos sau mai special. Banii reprezintă doar un mod prin care poți cumpăra fie obiecte, fie experiențe. Cu toate acestea, banii nu pot cumpăra prietenii, nu pot cumpăra sentimentele și fericirea.

CONCLUZII

Zilnic, luăm zeci de mii de decizii, care, sunt puternic influențate de către psihologia banilor, fără să ne dăm seama. Puterea psihologică a banilor a fost pusă la încercare de către mulți cercetători.

În zilele noastre, observăm persoane trăind și respirând cu oxigenul banilor, fiindcă, fără aprovizionarea ei suficientă, avem probabilitatea de a ne îneca în datorii, ducând la stări precum: singurătate, depresie, anxietate și relații eșuate.

Suntem de părerea că orice persoană trebuie să construiască relații sănătoase nu doar cu semenii, ci și cu banii. Astfel, dacă avem o atitudine neserioasă față de bani (*ne comportăm neglijent cu ei, îi mototolim*) – subconștientul se încarcă cu ideea că nu avem nevoie de bani. Și invers, banii vor fi atrași de cei care se comportă atent cu ei și îi aranjează frumos în portofel. Astfel, relieffăm faptul că atitudinea față de bani se construiește încă de la o vârstă fragedă. Însușirile psihice ale personalității financiare în devenire sunt împrumutate și învățate încă din familie.

Adevărul este că banii sunt doar o lupă, prin prisma căreia te vezi mai bun decât ești. Dacă ești amabil și generos, vei fi și mai amabil și generos cu banii. Dacă ești nepoliticos și egoist, vei fi și mai nepoliticos și egoist cu banii. Banii sunt doar un instrument și tu decizi ce să faci cu ei [8]. Relația sănătoasă cu banii – îți generează o viață fericită și prosperă!

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. OLOIERU, A. *Comportamentul economic și psihologia banilor*. Chișinău, 2018. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/111-113_13.pdf
2. ДЕЙНЕКА, О. С. *Психология денежного обращения. Символизация денег: опыт эмпирического исследования*. Moscova, M. : Ин-т психологии РАН, 2004, 207-241 p.
3. Școala de Bani. „Dezvoltă o relație sănătoasă cu banii”. România. Disponibil: <https://www.scoaladebani.ro/blog/dezvolta-o-relatie-sanatoasa-cu-banii>
4. LEPASTIER, S. *Le fétichisme de la monnaie*. În *Revue française de psychanalyse*, 2013/1,(Vol.77), Paris. Disponibil: <https://www.cairn.info/revue-francaise-de-psychanalyse-2013-1-page-91.htm>
5. РОССОХИН, А. , ЛЕПАСТЬЕ, С. *Деньги: наши жесты нас выдают*. Disponibil: <https://www.psychologies.ru/articles/dengi-nashi-jestyi-nas-vyidayut/>
6. GOLDBERG, H. , LEWIS, R.T. *Money Madness - The Psychology of Saving, Spending, Loving, and Hating Money*. Wellness Institute, INC, Gretna, LA , 1979. Disponibil: <https://www.pdfdrive.com/money-madness-the-psychology-of-saving-spending-loving-and-hating-money-e184604036.html>
7. ROȘCA, A. Interviu, podcast : Mihai Purcărea. *Psihologia banilor, ce știu investitorii înțelepți și cea mai bună strategie de investiții*. România, Septembrie, 2022. Disponibil: <https://www.andreearosca.ro/mihai-purcareal/>
8. Biroul Național de Statistică. *Veniturile și cheltuielile populației în anul 2021*. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/veniturile-si-cheltuielile-populatiei-in-anul-2021-9442_49900.html
9. CreditPrime. „Psihologia banilor”. Disponibili: <https://creditprime.md/blog/psihologia-banilor/>

Coordonator științific: ȚURCAN Galina, dr., conf.univ.

Academia de Studii Economice din Moldova
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: turcan.galina@ase.md